

ОБРАЗНИЙ СВІТ ЛЮБОВНОЇ ЛІРИКИ ОЛЕКСАНДРА ОЛЕСЯ

У контексті любовної лірики Олександра Олеся найбільш відомим став соловейко, хоча образний світ майстра не вичерпується впізнаваністю поетичних символів, втілених ним. **Метою** статті є спроба простежити динаміку використання образів у ранній ліриці й періоді мистецької зрілості на матеріалах збірок «З журбою радість обнялась» [6, с. 52–111] та «На хвилях» [6, с. 793–811], намагання інтерпретувати сенс повторюваних образів-символів у ліриці письменника. **Актуальність** статті полягає у невичерпності методів інтерпретації та порівнянь, які можуть застосовуватися в аналізі любовної образності мистця.

Аналізуючи ранню творчість Олександра Олеся, у статті «Концепція ліричного героя у творах Олександра Олеся доеміграційного періоду» Лариса Завалій відзначила: *«Олександр Олесь увійшов у літературний простір як неперевершений майстер інтимноособистісної лірики»* [2, с. 108]. Висока оцінка науковиці, на наше переконання, пояснювалася багатством образів та проникливістю, з якою описав почуття ліричних героїв Олександр Олесь. У збірці «З журбою радість обнялась» [6, с. 52–111] любовна лірика письменника, вважаємо, тяжіла до образу-міфологеми соловейка, якого мистець асоціював із повірником та свідком душевних потрясінь, пов'язаних із почуттями ліричних героїв («Ти в ліжку ще. На крилах золотих» [6, с. 91–92], «Вона ішла...» [6, с. 88–89], «Чари ночі» [6, с. 64], «Коли хочеш знать, серденько» [6, с. 65]), допасовував крила (або робив їх омріяними для своїх героїв, як, до прикладу, у поезії «Чому з тобою ми не хвилі?» [6, с. 87]) поет сну, мрії («Ти в ліжку ще. На крилах

золотих» [6, с. 91–92], «Того, що любе він, ти рада» [6, с. 90], «Ти знову у мене окрилюєш мрії» [6, с. 75]), людині («Хай вона грає, танцює, співає» [6, с. 66]). Привабливу тему крилатих створінь продовжував мистець у поезії «Пташко!»: *«Пташко ! Будь рада теплу і весні, / Кинь жалкувати по долі... / Слухай: навколо лунають пісні, / В сонці купається поле»* [6, с. 55]. Рядки містять ніжне звертання до коханої, яке було узагальненим образом крилатого створіння, лиш підкреслював трепет, пов'язуваний із милою. Міфологему долі автор застосував, на наше переконання, з метою заспокоєння коханої, яку мала розважити краса природи та пісні, яка наснажувала поезії Олександра Олеся.

Окрилення, що його здатне подарувати взаємне кохання, було, вважаємо, недоступним для ліричного героя та його коханої у поезії «Чому з тобою ми не хвили?»: *«Чому з тобою ми не хвили? / Удвох за руки б ми взялись / І в край щасливий полетіли, / Де ждала нас любов колись»* [6, с. 87]. В осмисленні Олександра Олеся морська стихія символізувала свободу та надію на світле (або ж спільне з коханою) майбутнє.

Любовна лірика збірки «З журбою радість обнялась» особлива й тим, що події відбувалися на тлі природи. Часопросторові межі зображеного визначали, до прикладу, образи гаю («Ні, забуття не дасть мені й сама природа...» [6, с. 85]), саду («У тім садку, де ми колись сиділи» [6, с. 70–71]). Як правило, природа, зображувана Олександром Олесем, не дисонує із душевним станом його ліричних героїв – коли вони радіють, поетові образи підкреслюють цю радість, коли на душі туга – розрадою не стає навіть яскравий пейзаж.

Особливого звучання поезіям надає образ сонця, яке в осмисленні письменника, вважаємо, набуло позитивної конотації у любовній ліриці та стало символом радості й душевного тепла. З'являвся образ сонця у поезіях: «Ти з'являєшся, як ранок...» [6, с. 63] «Тануть, в'януть сніги»

[6, с. 88], «Ні, забуття не дасть мені й сама природа...» [6, с. 85], «Ти знову у мене окрилюєш мрії» [6, с. 75], «У тім садку, де ми колись сиділи» [6, с. 70-71], «Хай вона грає, танцює, співає» [6, с. 66].

Майстер згадує міфологему вогню у поезії «Хто нам казати не давав» [6, с. 71]. В осмисленні поета особливого звучання набув образ-міфологема вогню в поезії «Ти знов прийшла»: *«Ти знов прийшла, щоб всі чуття холодні / Вогнем страждання запалить, / Ти знов прийшла, щоб всі страшні безодні / Душі моєї розбудить...»* [6, с. 60]. Мотив нещасного кохання підкреслила вогняна стихія, що її автор подав дволико: вона і пробуджувала почуття і водночас нищила його душу недосяжністю ідеалу. Холодна і байдужа, але здатна викликати палкі почуття кохана, все ж залишилася тимчасовою, тією, що йшла, не повідомляючи про те, чи повернеться.

Нищівна сила кохання та фатальність прекрасної, але недосяжної жінки постала й у рядках: *«Поглянь у душу: там, в труні, / Лежить любов моя розбита, / Парчею срібною покрита / І вбрана в квіти весняні»* [6, с. 84]. Страждання змушували героя вірити, що його душа була схожа на труну, у якій живими були тільки квіти, натомість мертво лежала любов, чию велич у момент споглядання могла потвердити тільки срібна парча.

Особливого гатунку емоції виражені в поезії *«Вона йшла...»*: *«Вона йшла... але здавалося мені, / Що ніжний пролісок в снігу зоріє, / Встає з-під нього і радіє / Промінню, сонцю і весні»* [6, с. 88]. Образ квітки, що тішила око навесні, вказував, вважаємо, на чистоту, можливо, навіть платонічність почуттів, які переживав герой. За допомогою розшифрування семантики слова «зоріти» маємо підстави вважати, що мила уособлює собою квітку-зорю, життєрадісну та вразливу до проявів краси.

Очі в поезії «Твої очі » набули в інтерпретації Олександра Олеся сакрального, містичного значення: *«Твої очі – тихий вечір, / Що спускається безгучно, / Несучи на*

землю спокій / На своїх сріблястих крилах» [6, с. 91.] Милу, на наше переконання, герой намагався дорівняти до богоподібної істоти, що аж ніяк не була дотичною до землі, її стихією стало повітря, небо. Зоровий контакт з цією жінкою був подібний до медитації – ніс спокій та рівновагу. Неземний опис її очей, трепетне усвідомлення Любої серцю жінки робило її подібною до янгола.

Дещо інакше розглядав цю поезію С. Романов у праці «Інтимна лірика Лесі Українки та Олександра Олеся крізь співмірність приватного досвіду і художньої реконструкції»: *«Любовна лірика Олеся (і це дивувало ще сучасників, які знали його аж ніяк не анахоретом) майже позбавлена еротизму, зокрема того, що називають поетикою тіла. Найбільше, на що зважувався автор, – то поетизація вроди русалчиної у таких її цнотливих виявах (називаємо вірші), як «Твої очі», «Косі твоєї тощо»* [7, с. 70].

Любовна лірика у збірці «На хвилі» [6, с. 793–811], на нашу думку, також тяжіла до згаданого раніше образу солов'я («Ранок, в яблунях розквітлих» [6, с. 793], «Сміються і плачуть в гаю солов'ї» [6, с. 797]), пісня птаха була меланхолійною й тужливою, відтінку сміху як, до прикладу, у поезії «Чари ночі» [6, с. 64] у трелях крилатого не було: *«Вечір. Мак зацвів на хмарах, / Плачуть солов'ї... / І дерева – як коралі, / Як уста твої»* [6, с. 793]. Крила асоціювалися із зажурию в переосмисленні мистця в поезії «Гаснув день, як надія остання...»: *«Вилітали вони непомітні / І тремтіли на крилах жалю, / А навколо небесно-блакитні / Розцвітали дзвіночки в гаю»* [6, с. 794].

Тлом для зображуваного у збірці Олександра Олеся «На крилах» так само, як і в збірці «З журбою радість обнялась», стала природа. Але, на нашу думку, розкіш та безтурботність природи була паралеллю та контрастним елементом для душевного стану ліричного героя у поезіях «Гаснув день як надія остання» [6, с. 794] та «Над струмком серед лісу я мовчки стою»: *«А струмок безтурботно на*

крилах летить / І комусь свою радісну пісню шумить: / «Скільки сонця, і волі, й квіток навкруги, / І чому його серцю миліш ланцюги?..» [6, с. 795]. У рядках також помічаємо і те, що крилатий струмок не тішив ліричного героя. Гай у пересмисленні поета став символом-асоціацією із коханою: *«Іду я з тобою удвох на весь гай, / Серце, як келих, наповнено вкрай... / Сни, що злітали у душу мою, / Дивно розквітли весною в гаю»* [6, с. 794].

Обличчя коханої мистець порівняв із цвітом яблуні в поезії «Ранок в яблунях розквітлих»: *«Ранок, в яблунях розквітлих / Тоне все село... / Білий цвіт – як сніг на горах, / Як твоє чоло»* [6, с. 793], увиразнивши його колір та милуючись ним. Ідеал білого личенька, витворив народ у піснях (замилування красою обличчя трапляється, до прикладу, у словах пісні «Ой чий то кінь стоїть»: *«Не так та дівчина, / Як біле личенько»* [5]). У цьому, на наше переконання, можна виділити схожість лірики із народною творчістю, користуючись каноном якої, мистець витворив нове словесне обрамлення для того, щоб описати вроду дівчини.

Отже, образний світ любовної лірики Олександра Олеся у збірках «З журбою радість обнялась» та «На хвилі» може посвідчити про повторюваність образів, їх переосмислення майстром на різних життєвих етапах та актуальність в різних часових зрізах. Орнітологічний образ-міфологема соловейка став найбільш повторюваним. Тлом для зображуваного в обох збірках була природа, у першій – гармонійна з душевним станом ліричних героїв, а в другій – контрастна із ним. Олександр Олеся у виписуванні образу жінки звертався до народнопісенного досвіду. Жінки в його поезіях набували різного прочитання – то фатального, то ніжного та захопленого, але дорівнювалися мистцем до богинь, вродою та духовною силою яких милувався автор. Любовна лірика Олександра Олеся – солярна та крилата, коли сонце постійно було символом радості в любовній

ліриці, крила натомість змінювали своє символічне значення, вплітаючись у зміст сказаного.

Література

1. Жулинський М. Із забуття – в безсмертя (Сторінки призабутої спадщини), Київ, 1990. 447 с.
2. Завалій Л. Концепція ліричного героя у творах Олександра Олеся доєміграційного періоду // Сучасні проблеми мовознавства та літературознавства. 2011. Вип. 16. С. 107–109.
3. Костомаров М. Слов'янська міфологія. Київ, 1994. 382 с.
4. Мовчан В. Естетика : навчальний посібник. Київ, 2011. 527 с. URL : https://pidruchniki.com/1584072021958/etika_ta_estetika/estetika
5. Ой чий то кінь стоїть. URL : <https://nashe.com.ua/song/2577>
6. Олесь Олександр. Твори : У 2 т. Київ, 1990. Т. 1. 959 с. URL : http://chtyvo.org.ua/authors/Oles_Oleksandr/Tvory_v_dvokh_tomakh_Tom_1/
7. Романов С. Інтимна лірика Лесі Українки та Олександра Олеся крізь співмірність приватного досвіду і художньої реконструкції // Слово і час. 2017. № 4. С. 67–78. URL : <https://il-journal.com/index.php/journal/article/view/41>
8. Савицька О. Етнопсихологія : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. Київ, 2011. 264 с. URL : <https://pidruchniki.com/16760626/psihologiya/etnopsihologiya>
9. Чернова І. Жанрово-стильові домінанти творчості Олександра Олеся // Науковий вісник Ужгородського університету. Серія : Філологія. Соціальні комунікації. 2013. Вип. 1. С. 211–215.
10. Чуй А. Мотиви любовної лірики Олександра Олеся // Гуманітарна освіта у технічних вищих навчальних

Карнаух Ірина – студентка 3 курсу факультету філології й журналістики імені Михайла Стельмаха Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського.

Наукові інтереси: українська поезія 20–30 рр. ХХ століття.

Валентина Бануляк
Наук. керівник – к. філол. н., доц. Ткаченко В. І.

ПОЕТИЧНИЙ СИМВОЛІЗМ МИКОЛИ ВОРОНОГО

Українська література зламу століть позначена оригінальними новаціями. Поруч з реалістичними тенденціями співіснують романтизм і неоромантизм. Ліриці к. ХІХ – початку ХХ століття властивий пошук та експериментаторство. **Актуальність** нашого дослідження зумовлена потребою проаналізувати символістські пошуки М. Вороного, який черпав свої літературні традиції з європейських літератур.

У певні періоди в творчому доробку М. Вороного переважали різні модерністські тенденції – від романтизму до неоромантизму та символізму. Загалом його творчість, що тривала понад три десятиліття, різноманітна й неоднорідна за змістом і стилістикою, збагатила українську літературу й дала потужний імпульс новаторству молодих майстрів слова початку ХХ століття.

Символізм (фр. – знак, прикмета, ознака) – літературний напрям модернізму кінця ХІХ – початку ХХ ст., основною рисою якого є те, що конкретний художній образ перетворюється на багатозначний символ. Свою історію символізм розпочинає з 1880 р., коли у Франції